

ДОКЛАД
на
НАЦИОНАЛНОТО БЮРО ЗА КОНТРОЛ
НА СПЕЦИАЛНИТЕ РАЗУЗНАВАТЕЛНИ СРЕДСТВА
ЗА ИЗВЪРШЕНАТА ДЕЙНОСТ
ПРЕЗ 2019 г.

СЪДЪРЖАНИЕ

Използвани съкращения	4
I. Цел и обхват на доклада	5
1. Състав и финансово осигуряване	5
2. Дейност на НБКСРС по ЗСРС	5
II. Органи по чл. 13 от ЗСРС	10
1. Искания	10
2. Материалноправни основания за използване на СРС	14
III. Органи по чл. 15 от ЗСРС	14
1. Разрешения	15
2. Откази	16
IV. Органи по чл. 20 от ЗСРС	17
1. Оперативни способи	17
2. Отказ от прилагане на СРС по чл. 22, ал. 3, т. 1 и т. 2 от ЗСРС	18
V. Резултати от прилагането на СРС	19
1. Веществени доказателствени средства	19
2. Унищожаване на информацията, непослужила за изготвяне на ВДС	20
VI. Защита на правата и свободите на гражданите срещу незаконосъобразно прилагане на СРС	20
1. Сигнали за незаконосъобразно прилагане на СРС	20
2. Съдебни дела по ЗОДОВ, заведени от граждани по преписки на НБКСРС	21
VII. Изводи и предложения	22

ИЗПОЛЗВАНИ СЪКРАЩЕНИЯ

АП	Апелативна прокуратура
AC	Апелативен съд
ACнHC	Апелативен специализиран наказателен съд
ACнP	Апелативна специализирана прокуратура
ВДС	Веществени доказателствени средства
ВКП	Върховна касационна прокуратура
ВКС	Върховен касационен съд
BoAP	Военно-апелативна прокуратура
BoAC	Военно-апелативен съд
BoOP	Военно-окръжна прокуратура
BoC	Военен съд
BCC	Висш съдебен съвет
ГДБОП	Главна дирекция „Борба с организираната престъпност“
ГДГП	Главна дирекция „Границна полиция“
ГДНП	Главна дирекция „Национална полиция“
Гр.д.	Гражданско дело
ДАНС	Държавна агенция „Национална сигурност“
ДАР	Държавна агенция „Разузнаване“
ДАТО	Държавна агенция „Технически операции“
ДВС	Дирекция „Вътрешна сигурност“
ДКСИ	Държавна комисия по сигурността на информацията
ЕСПЧ	Европейски съд по правата на човека
ЗДОИ	Закон за достъп до обществена информация
ЗОДОВ	Закон за отговорността на държавата и общините за вреди
ЗСРС	Закон за специалните разузнавателни средства
ККССПИСРСДДЗЕС	Комисия за контрол на службите за сигурност, прилагането и използването на специалните разузнавателни средства и достъпа до данните по закона за електронните съобщения
КПКОНПИ	Комисия за противодействие на корупцията и отнемане на незаконно придобитото имущество
МВР	Министерство на вътрешните работи
МО	Министър на отбраната
МП	Министър на правосъдието
НБКСРС, Бюрото,	
Националното бюро	Национално бюро за контрол на специалните разузнавателни средства
НИП	Национален институт на правосъдието
НК	Наказателен кодекс
НПК	Наказателно-процесуален кодекс
НС	Народно събрание
ОДМВР	Областна дирекция на Министерството на вътрешните работи
ОП	Окръжна прокуратура
ОПГ	Организирана престъпна група
ОС	Окръжен съд
ППЗЗКИ	Правилник за прилагане на Закона за защита на класифицираната информация
ПРБ	Прокуратура на Република България
РП	Районна прокуратура
РС	Районен съд
СВИ	Служба „Военна информация“
СВП	Служба „Военна полиция“
СГП	Софийска градска прокуратура
СГС	Софийски градски съд
СДВР	Столична дирекция на вътрешните работи
СнHC	Специализиран наказателен съд
СнP	Специализирана прокуратура
СРС	Специални разузнавателни средства
СЮБ	Съюз на юристите в България
ЧНД	Частно наказателно дело

I. Цел и обхват на доклада

Националното бюро за контрол на специалните разузнавателни средства е независим държавен орган, който осъществява наблюдение на процедурите по искане, разрешаване и прилагане на специалните разузнавателни средства, както и съхраняването и унищожаването на информацията, получена чрез тях. Националното бюро има за задача да защитава правата и свободите на гражданите срещу незаконно използване на специални разузнавателни средства. Дейностите са регламентирани в частта от чл.34б до чл.34з от ЗСРС.

Съгласно чл. 34б, ал. 7 от ЗСРС НБКСРС представя ежегодно до 31 май годишен доклад за дейността си до Народното събрание, който съдържа обобщени данни за разрешаването, прилагането и използването на СРС, съхраняването и унищожаването на информацията, получена чрез тях, както и за защита на правата и свободите на гражданите срещу незаконно използване.

Публикуването на годишните доклади повишава прозрачността чрез редовно информиране на Парламента и обществото относно работата на Националното бюро за осъществяване на контрол по прилагане на ЗСРС и предоставят статистически данни относно броя на лицата, които са били под контрол през отчетния период, изготвените искания, издадените разрешения и приложените оперативни спосobi.

1. Състав и финансово осигуряване

През 2019 г. Националното бюро функционираше в състав председател, заместник-председател и трима членове. Членовете на Националното бюро бяха подпомагани от четиринаесет служители в администрацията.

Със Закона за държавния бюджет на Република България за 2019 г. бе предвиден бюджет на Националното бюро в размер на 1 619 100 лв. Към 31.12.2019 г. са изразходвани 1 287 466 лв. (1 204 267 лв. за текущи и 83 199 лв. за капиталови разходи). През 2020 г. Сметна палата извърши одит за заверка на годишния финансов отчет за 2019 г. на Националното бюро.

2. Дейност на НБКСРС по ЗСРС

През 2019 г. НБКСРС организира своята дейност съгласно приетите в началото на мандата основни приоритети по отношение на:

2.1. Активно наблюдение на процедурите по искане, разрешаване и прилагане на СРС и организацията по съхраняването и

унищожаването на информацията получена при използването на СРС, като промени ритъма, формата и честотата на извършените проверки на структурите по чл. 13, чл. 15 и чл. 20 от ЗСРС.

Националното бюро измени и допълни Методиката за наблюдение и контрол на процедурите по разрешаване, прилагане и използване на специални разузнавателни средства, съхраняване и унищожаване на придобитата чрез тях информация и за защита на правата и свободите на гражданите срещу незаконосъобразното им използване. С решение на НБКСРС от 24.01.2019 г. Методиката беше приета и изпратена на всички органи по чл. 13, чл. 34н и чл. 20 от ЗСРС. Дейността на НБКСРС се осъществява съгласно нея.

2.2. Проверки по сигнали на граждани и неправителствени организации, с оглед на това, че подаването на сигнали за нередности е съществен източник на информация с цел установяване на неправомерно прилагане на СРС.

В началото на годината НБКСРС измени и допълни Вътрешните правила за работа на НБКСРС по сигнали за неправомерно прилагане на специални разузнавателни средства, които включват изисквания по отношение на: съдържанието на сигнала до НБКСРС; реда за регистрирането му; реда за проучване и проверка на сигнала, както и реда и условията, при които гражданинът и институциите се уведомява за резултата от извършената проверка.

На интернет страницата на НБКСРС с цел улесняване достъпа на гражданите беше разработен нов раздел „Сигнали по ЗСРС“, включващ „Работа на НБКСРС по сигнали за неправомерно прилагане на СРС“. За улеснение на гражданите е публикуван и образец на сигнал за неправомерно прилагане на СРС, бланката, както и достъпна информация относно уведомителния режим при установяване на неправомерно използване и прилагане на СРС спрямо граждани.

2.3. Подобряване на комуникацията и съвместната работа с неправителствени организации с цел формулиране и анализиране на констатирани пропуски, нарушения и несъответствия при използване на СРС и търсене на решения, които да водят до повишаване защитата на конституционните права на гражданите.

През 2019 г. НБКСРС участва в заседание на Гражданския съвет към ВСС Председателят на Националното бюро, запозна членовете на Гражданския съвет към ВСС с Доклада на НБКСРС за дейността му през 2018 г. и приоритетите за мандата 2019 – 2024 г. Обсъдени бяха проблемни области и предложения за промяна в нормативната база, с цел повишаване ефективността от прилагане на СРС и недопускане

създаването на предпоставки за неправомерно нарушаване на правата и свободите на гражданите. Обсъдена беше необходимостта от законодателни промени в ЗСРС и НПК.

Членовете на Гражданския съвет към ВСС констатираха, че в следствие контролната дейност на НБКСРС се наблюдава съществено подобрение в организацията и работата на съдилищата при разрешаване използването на СРС.

Основен приоритет на НБКСРС е поддържане на добър междуинституционален диалог с органите на законодателната, съдебната и изпълнителната власт, както и неправителствения сектор за утвърждаване на добрите практики, установени от създаването на НБКСРС.

Националното бюро осъществи поредица от национални и международни срещи с институции и организации, с цел повишаване ефективността от прилагане на СРС и защита конституционните права и свободи на гражданите.

През 2019 г. НБКСРС проведе работна среща с органите по чл. 13, чл. 15 и чл. 20 от ЗСРС. На срещата присъстваха представители на съда и прокуратурата, службите за сигурност и обществен ред, прилагашите структури, експертен екип от Народното събрание и секретаря на Съвета по сигурността при Министерския съвет.

Целта на срещата беше да осигури възможност на представителите на органите по чл. 13, 15 и 20 от ЗСРС, да споделят проблеми и добри практики, да обменят мнения, които да подпомогнат повишаване ефективността от прилагане на СРС и защита конституционните права и свободи на гражданите.

2.4. Изследване и анализиране на международен опит, законодателни решения и добри практики в други държави, свързани със защита на правата на гражданите с цел усъвършенстване на националното законодателство и процедури свързана с прилагане на СРС.

Председателят на НБКСРС взе участие в Международния форум за надзор в разузнаването. Форумът беше организиран от Специалния докладчик по сигурността, а домакини на форума са правителството на Великобритания и Министерството на външните работи на Великобритания. Инициативата за провеждането на форума е подкрепена от Департамента по информационна политика и управление към Университета в Малта и от Изследователската група в гр. Гьонинген, Холандия.

На форума, бяха обсъдени теми по отношение на: осъвременяване на текущото законодателство в областта на наблюдението, провеждане

на диалог по най-добрите методи за тренировка на членовете на съответните органи, натоварени с надзорни задачи, обмен на виждания и добри практики, както и подобряване на взаимодействието между надзорните органи.

През 2019 г. председателят и заместник-председателя на НБКСРС, взеха участие във втората Европейска конференция по разузнавателен надзор, организиран от Нидерландския надзорен комитет за контрол на разузнаването и службите за сигурност.

Целта на конференцията бе събирането на специализираните органи от държавите-членки на Европейския съюз, за обмен на знания и опит, активизиране на сътрудничеството между органите за надзор на националните структури, прилагащи и/или искащи прилагането на СРС и тези, които обменят информация от използването на СРС с чуждестранни партньори.

Председателят на НБКСРС г-н Пламен Колев запозна участниците с функциите, правомощията на Националното бюро съгласно ЗСРС, както и добри практики в дейността. По време на конференцията бяха обсъдени конкретни теми, а именно:

- надзор над специалните служби;
- сътруднически взаимоотношения между разузнавателните и партньорските служби;
- законност и качество на обмен на информация;
- усложнения при работата по жалби и сигнали;
- засилване контрола по отношение на международното разузнавателно сътрудничество;
- ефективно сътрудничество между надзорните органи.

Участниците в конференцията споделиха добри практики и се обединиха около идеята, че е необходимо да се определят конкретни общовалидни цели, както и информацията, която може да бъде споделяна между надзорните органи. Изразиха надежда, че предизвикателствата могат да бъдат преодолени чрез диалог между надзорните органи за обмяна на добри практики и обучение на национално ниво с оглед привличане на вниманието на компетентните национални структури и че надзорните органи от различни държави ще продължат да търсят начини за активизиране на сътрудничеството помежду им. Обсъдена бе идеята за създаване на Европейска общност за надзор.

Основната дейност на НБКСРС през 2019 г. бе наблюдение и контрол на процедурите по разрешаване, прилагане и използване на СРС, съхраняването и унищожаването на информацията, получена чрез СРС, както и за защита на правата и свободите на гражданите срещу

незаконосъобразното използване на СРС.

При осъществяването на надежността си през 2019 г. Националното бюро констатира, че съдебният контрол върху използването и прилагането на СРС е значително завишен, органите по чл. 15 от ЗСРС са повишили изискванията към заявителите. Това е гаранция за стриктно прилагане на закона и съответно считаме, че ще доведе до повишаване на изискванията от ръководителите на органите по чл. 13 от ЗСРС към техните служители.

За изпълнение на задачата по чл. 34б, ал. 1 от ЗСРС Националното бюро дава задължителни за органите, осигуряващи и прилагащи специалните разузнавателни средства, указания, свързани с подобряване режима на тяхното използване и прилагане.

На основание чл. 34е, ал. 1, т. 3 от ЗСРС, с цел подобряване режима на използване и прилагане на СРС, както и за съхраняване и унищожаване на придобитата чрез тях информация, през 2019 г. НБКСРС е дало 7 бр. задължителни указания до:

- зам.-председателя на ВКС и председателите на САС, ВоАС, АСпНС, СГС, ОС, ВоC, СпНС и ВСС;
- главния прокурор;
- административния ръководител на СпП;
- министъра на вътрешните работи;
- председателя на ДАНС;
- председателя на ДАТО.

През 2019 г. НБКСРС е сезирало органите на прокуратурата за да в случая при които са установени данни за неправомерно използване на СРС.

НБКСРС изготви становище по запитване от Министерството на правосъдието по повод жалба до Европейския съд по правата на човека (ЕСПЧ), депозирана през 2012 г. и по образувано дело № 70078/12.

През 2019 г. са използвани СРС по отношение на 3310 лица. Изготвени са 6039 искания за използване на СРС, по които съдиите са постановили 5396 разрешения и 643 откази. Процедурите са с 7,34% повече в сравнение с 2018 г., а исканията са намалели с 0,98%. В резултат на приложените СРС са изготвени 1124 ВДС.

Във връзка с правомощията си по чл. 34б, ал. 1 от ЗСРС през 2019 г. Бюрото е провело 44 заседания и са взети 457 решения.

- Извършени са 230 проверки (191 бр. комплексни проверки; 36 бр. инцидентни проверки по сигнали на граждани и 3 бр. тематични проверки) на органи по чл. 13, 34н, 15 и 20 от ЗСРС чрез способите в чл. 34е, ал. 1, т. 1 и 2 от ЗСРС (133/2018 г.; 323/2017; 287/2016 г.; 242/2015 г.; 203/2014 г.).

При извършване на комплексните проверки на органите по чл. 20 от ЗСРС, особено внимание беше отделено на проверките за наличността и отчетността на техническите средства и съоръжения.

В резултат от извършените проверки бяха установени проблеми, различни практики и пропуски по процедури свързани със СРС, съхраняване и унищожаване на информацията придобита по реда на ЗСРС, изготвянето на доклади по чл. 29, ал. 7 от ЗСРС и воденето и попълването на регистрите за СРС.

- Разработени са регистър и правилаза воденетому, предназначени за ДАР - 2 бр. (Заповед № 3-176/21.10.2019 г.) и СВИ - 2 бр. (Заповед № 3-178/25.10.2019 г.).

- Постъпили са 46 бр. жалби на граждани, като на всички е отговорено.

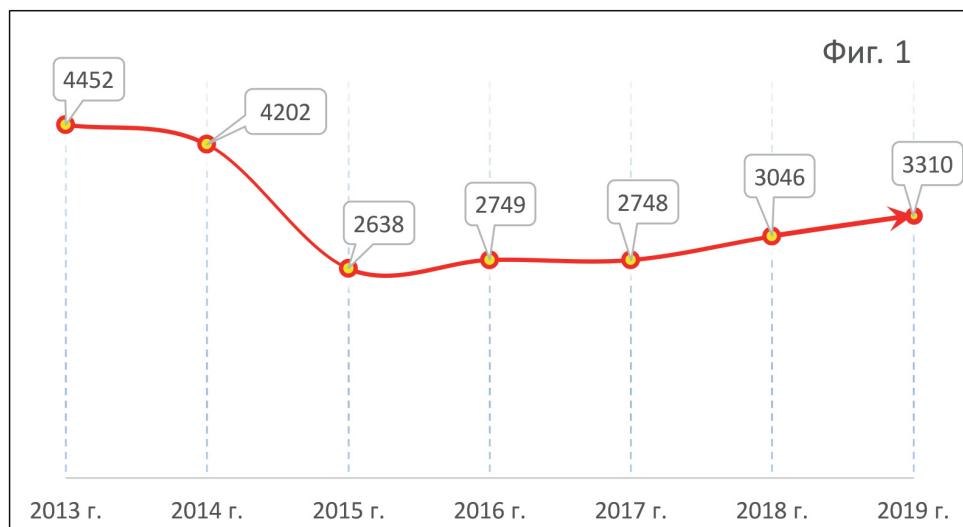
- Постъпило е 1 заявление с искане на информация по ЗДОИ (1/2018 г., 2/2017 г., 0/2016 г., 6/2015 г., 0/2014 г.).

II. Органи по чл. 13 от ЗСРС

Право да използват СРС съобразно тяхната компетентност имат органите, посочени в чл. 13, ал. 1 – 4 и чл. 34н от ЗСРС.

1. Искания

През 2019 г. са използвани СРС по отношение на 3310¹ лица при 3046, през 2018 г. и 2748 през 2017 г. (фиг. 1).

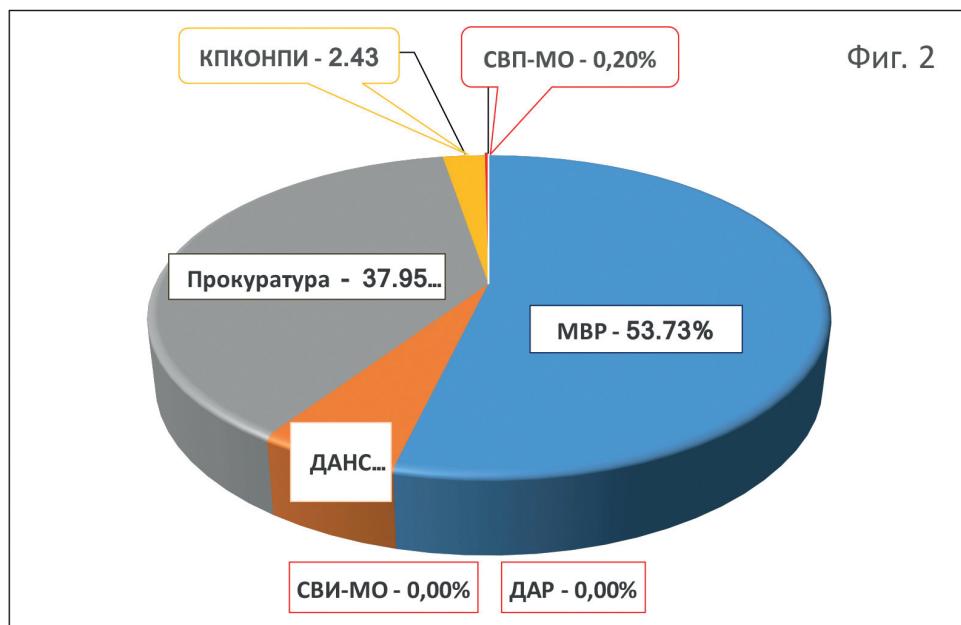
¹ По данни на органи по чл. 20 от ЗСРС.

Анализът на статистическите данни и констатациите от проверките на НБКСРС налага извода, че се запазва приблизително еднакъв броя на лицата, спрямо които се използват СРС. НБКСРС констатира, че органите по чл. 15 от ЗСРС са завишили критериите си при издаване на разрешения за прилагане на СРС и продължават наложената практика да изискват всички материали, на които се основава искането. Това е основен елемент от проверките на НБКСРС.

През 2019 г. заявителите са поискали прилагане на оперативни спосobi², както следва: чл. 5 - 4585 бр.; чл. 6 - 5112 бр.; чл. 7 - 4593 бр.; чл. 8 - 578 бр.; чл. 9 - 227 бр.; чл. 10 - 546 бр.; чл. 10а - 2 бр.; 106 - 38 бр. и чл. 10в - 38 бр. или общо 15 719 бр. (2018 г. - 16 002, 2017 г. - 17 714 бр.).

През същата година относителният дял на заявителите към общия брой инициирани процедури е:

- МВР - 53,73% (при 60,78% през 2018 г., 56,50% през 2017 г.);
- ПРБ - 37,95% (при 34,27% през 2018 г., 36,94% през 2017 г.);
- ДАНС - 5,69% (при 4,82% през 2018 г., 6,41% през 2017 г.);
- СВП - МО - 0,20% (при 0,13% през 2018 г., 0,15% през 2017 г.);
- КПКОНПИ - 2,43% (при 0,53% през 2018 г.);
- СВИ - МО - 0 и ДАР - 0 (фиг. 2).

Сравняването на данните за последните няколко години показва запазване на тенденцията за намаление на процедурите по искания на ДАНС: 31,5% през 2014 г., 19,16% през 2015 г., 10,08% през 2016 г.,

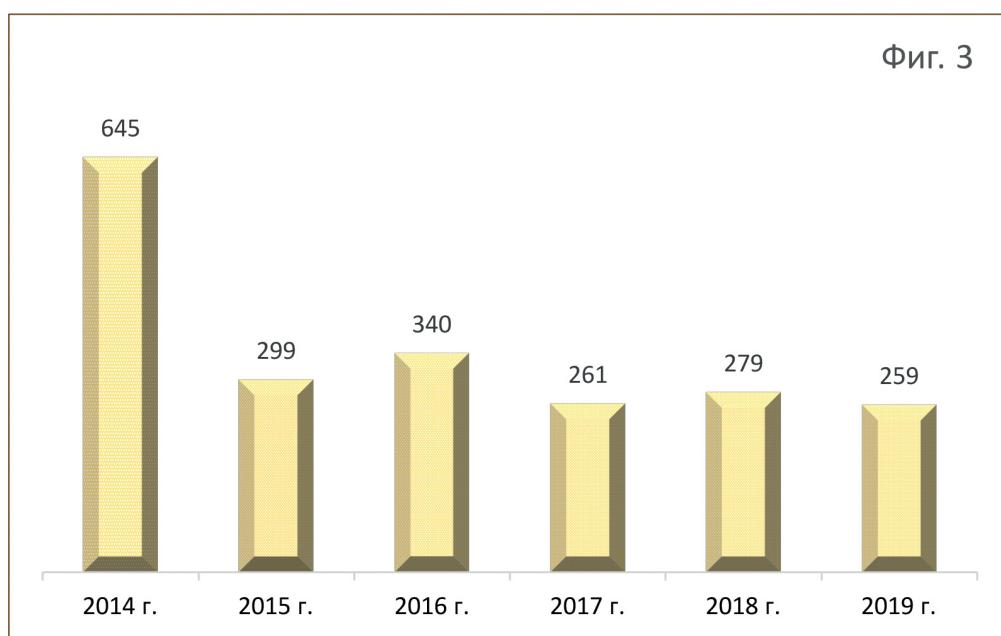
² По данни на органите по чл. 20 от ЗСРС.

6,41% през 2017 г., 4.82% през 2018 г., 5.69% през 2019 г. (над 500% за периода 2014 г. - 2019 г.). И през 2019 г. СВИ и ДАР не са използвали СРС съобразно тяхната компетентност.

Основни причини за намаляването са променените срокове в чл. 21, ал. 1, т. 2 от ЗСРС - за предотвратяване на тежки умишлени престъпления по глава първа от Особената част на НК и защита на националната сигурност, използването на СРС вече е допустимо до две години и може да бъде продължено до три години общо (ДВ, бр.103/2016 г.), както и спецификата в дейността на ДАНС, СВИ и ДАР.

В 259 случая³ СРС са използвани по отношение на обекти за установяване самоличността на лица, за които е имало данни и основание да се предполага, че подготвят, извършват или са извършили тежко умишлено престъпление от изброените в Закона (чл. 12, ал. 1, т. 4 от ЗСРС) (фиг. 3).

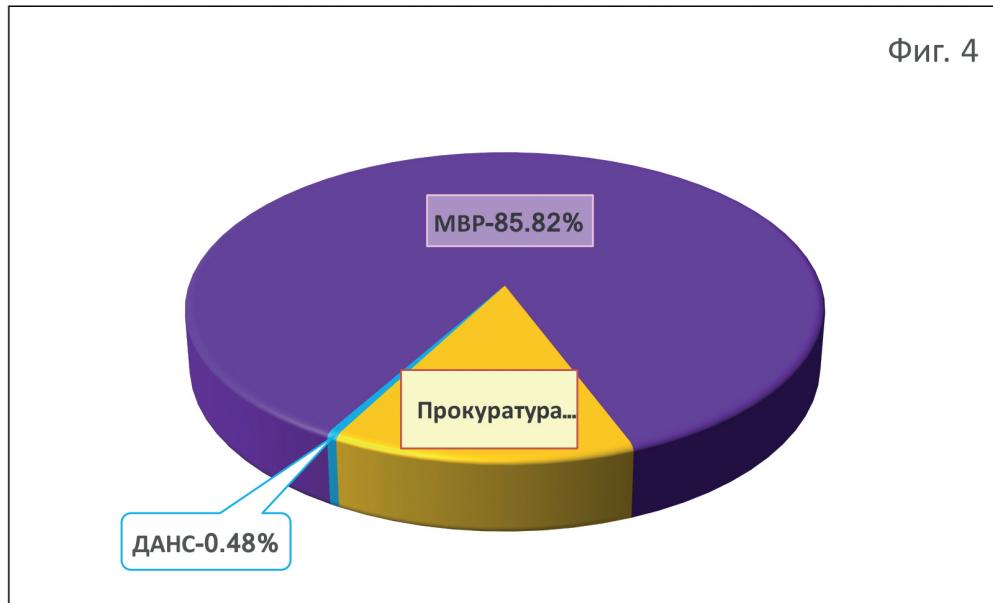
Анализът на данните показва, че след 2015 г. има относителна стабилност на тези специфични процедури.

Процедурите по чл. 12, ал. 1, т. 4 от ЗСРС се разпределят между органите по чл. 13 от ЗСРС в следното съотношение: МВР - 85,82% (при 79,21% за 2018 г., 72,40% - 2017 г.); прокуратура - 13,70% (при 20,07% за 2018 г., 27,20% - 2017 г.); ДАНС - 0,48% (при 0,72% през 2018 г., 0,40% - 2017 г.) (фиг. 4).

³По данни на органите по чл. 20 от ЗСРС.

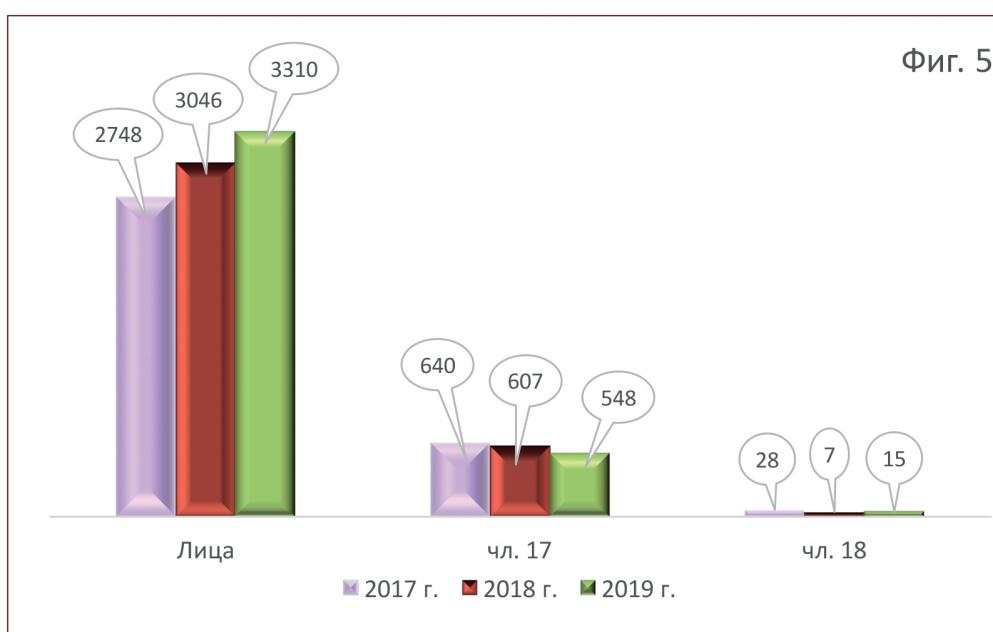
Фиг. 4

Относителният дял на прокуратурата е намалял с около 7%, с колкото се е увеличил при МВР.

За 548 процедури (16,56% от общия брой) прилагането на СРС е започнало по реда и при условията на чл. 17 от ЗСРС⁴ (607 - 19,93% през 2018 г., съответно през 2017 г. 640 - 23,29%), а за 15 процедури (0,45% от общия брой) – по чл. 18 от ЗСРС⁵ (7 - 0,23% през 2018 г., съответно през 2017 г. 29 - 1,02%) (фиг. 5).

Фиг. 5

През 2019 г. в 3569-те процедури по отношение на лица и обекти

⁴ Прилагане в неотложни случаи, започващо веднага след разрешение на съдия.

⁵ Прилагане без предварително разрешение от съдия при непосредствена опасност от извършване на тежки умислени престъпления или заплаха за националната сигурност.

(3325 - 2018 г., 3009 - 2017 г.), са били изготвени 6039 искания (6099 - 2018 г., 5939 - 2017 г.)⁶.

Анализът показва, че през 2019 г. процедурите са с 6,84% повече в сравнение с 2018 г., а исканията са с 0,99% по-малко, което показва по-прецизното планиране и подготовка за използване на този специфичен способ за доказване.

2. Материалноправни основания за използване на СРС

СРС са допустими за разкриване само на тежки умишлени престъпления, изрично посочени в чл. 172, ал. 2 от НПК и чл. 3, ал. 1 от ЗСРС.

През 2019 г. СРС са използвани най-често във връзка с деяния по чл. 321 (ОПГ) - 2617 бр. (48,78% от общия брой); чл. 354а (наркотични вещества) - 803 бр. (14,91%); чл. 234 (акцизни стоки) - 279 бр. (5,21%); чл. 195 (кражби) - 213 бр. (3,97%); чл. 301 (подкуп) - 178 бр. (3,32%); чл. 209 (измама) - 145 бр. (2,71%); Глава първа от особената част на НК - 181 бр.⁷ и др.

Сравнението показва, че през 2018 г. СРС са използвани най-често във връзка с деяния по чл. 321 (ОПГ) - 2741 бр. (53,17% от общия брой); чл. 354а (наркотични вещества) - 736 бр. (14,28%); чл. 234 (акцизни стоки) - 321 бр. (6,23%); чл. 209 (измама) - 223 бр. (4,33%); чл. 195 (кражби) - 163 бр. (3,16%); чл. 301 (подкуп) - 154 бр. (2,99%) и др.

През 2017 г.⁸ СРС са използвани най-често също по чл. 321 - 2040 бр. (43,52%); чл. 354а - 686 бр. (14,63%); чл. 234 - 334 бр. (7,12%); чл. 195 - 235 бр. (5,01%); чл. 209 - 156 бр. (3,33%); чл. 242 - 114 бр. (2,43%) и др.

Очевидно е, че продължава практиката органите по чл. 13 да използват СРС най-често за разкриване на престъпления по чл. 321, чл. 354а, чл. 234 и чл. 195 от НК.

III. Органи по чл. 15 от ЗСРС

Исканията на компетентните органи се предоставят на председателите на СГС, съответните окръжни или военни съдилища, на СпНС или на оправомощен от тях заместник-председател, които се произнасят в срок до 48 ч. с мотивиран акт (чл. 15, ал. 1 от ЗСРС).

За престъпления, извършени от съдии, прокурори и следователи, техни съучастници и свидетелите, разрешение дава председателят на

⁶ По данни на органите по чл. 15 и чл. 20 от ЗСРС. Броят на исканията е по-голям от броя на лицата и обектите, защото по отношение на едно лице има повече от едно искане (при появяване на нов комуникатор, адрес, превозно средство и др.).

⁷ По данни на органите по чл. 15 от ЗСРС.

⁸ Виж докладите на Националното бюро за контрол на специалните разузнавателни средства за извършената дейност през 2017 г. и 2018 г.

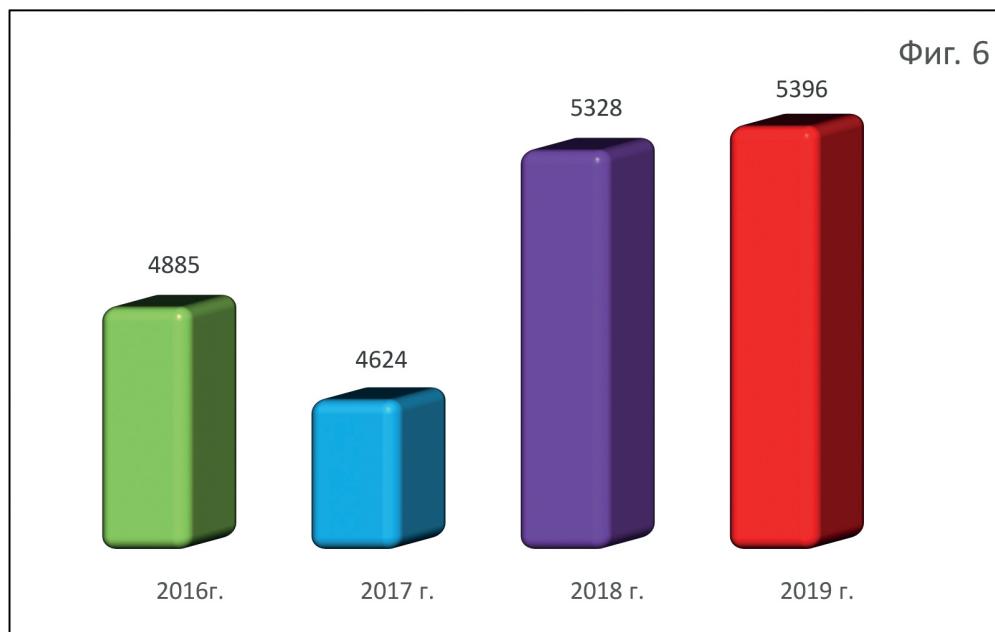
AC - София или оправомощен от него зам.-председател, ако делото е подсъдно на СГС, а в останалите случаи - председателят на ВоАС или на АСпНС, или оправомощен тежен заместник. На това основание, съобразно компетентността си по чл. 15, ал. 4⁹ от ЗСРС, Апелативният специализиран наказателен съд е постановил 35 разрешения спрямо 19 лица.

1. Разрешения

През 2019 г. органите по чл. 13 от ЗСРС са упражнили правото си да искат използване на СРС като са предоставили на органите по чл. 15 от ЗСРС общо 6039 искания за лица и обекти. От тях са разрешени 5396 (3799 по първоначални искания и 1597 за продължаване на срока)¹⁰.

От общо 6099 искания за лица и обекти през 2018 г., са разрешени 5328 (3909 по първоначални искания и 1419 за продължаване на срока).

През 2017 г. са постановени разрешения по 4624 искания за лица и обекти (3640 по първоначални искания и 984 за продължаване на срока), а през 2016 г. - 4885 (3772 по първоначални искания и 1113 за продължаване) (фиг. 6).

През 2019 г. разрешенията са се увеличили с 68 спрямо 2018 г., което дава възможност да се направи извод за относителен стабилитет.

⁹ Искането за използване на СРС за предотвратяване на престъпления по чл. 108а, ал. 1 - 4, ал. 6 и 7, чл. 109, ал. 3, чл. 110, ал. 1, предложение шесто, чл. 110, ал. 2, чл. 308, ал. 3, т. 1 и чл. 320, ал. 2 от НК се подава от главния прокурор на Република България, председателя на ДАНС, председателя на ДАР, директора на СВИ-МО или оправомощени техни заместници и от главния секретар на МВР.

¹⁰ По данни на органи по чл. 15 от ЗСРС.

Разпределението по съдилища е както следва:

СпНС - 3006 разрешения, ОС - Пловдив - 355, ОС - Ст. Загора - 271, СГС - 146, ОС - Благоевград - 141, ОС - Русе - 127, ОС - Плевен - 114, ОС - Видин - 105, ОС - Бургас - 99, ОС - Пазарджик - 98, ОС - Варна - 95, ОС - Хасково - 93, ОС - Кюстендил - 91, ОС - В. Търново - 90, ОС - Сливен - 82, ОС - София - 81, ОС - Разград - 57, ОС - Перник - 42, АСпНС - 35, ОС - Ловеч - 28, ОС - Кърджали - 28, ОС - Шумен - 27, ОС - Габрово - 25, ОС - Смолян - 24, ОС - Силистра - 23, ОС - Ямбол - 19, Военен съд - София - 17, ОС - Монтана - 16, ОС - Търговище - 16, Военен съд - Сливен - 16, ОС - Враца - 14, ОС - Добрич - 13, Военен съд - Пловдив - 2, Апелативен съд - София - 0, Военно-апелативен съд - 0, Върховен касационен съд - 0.

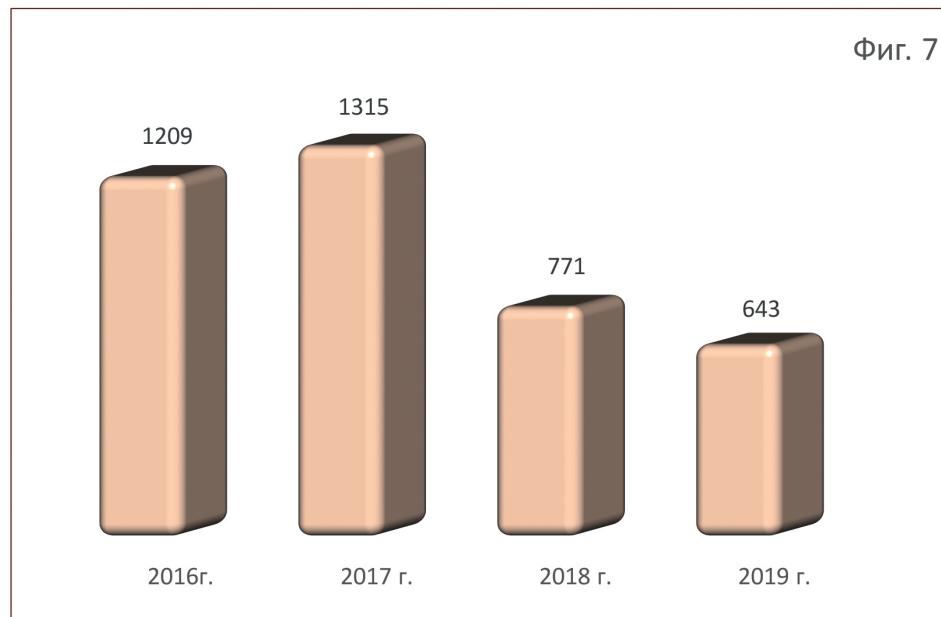
През годината по искания на главния прокурор, са постановени 8 разрешения спрямо 4 лица, а по искания на ВКП по чл. 34н от ЗСРС - 1 разрешение спрямо 1 лице.

Данните сочат, че 70,01% от всички разрешения са дадени от: СпНС (3006 бр.), ОС - Пловдив (355 бр.), ОС - Стара Загора (271 бр.) и СГС (146 бр.).

И през 2019 г. СпНС се е произнесъл по най-много искания (56,35% от всички постъпили в съдилищата). Това от една страна води до повишаване на специфичната компетентност на съдиите, но от друга - до прекалено натоварване, което е предпоставка за допускане на грешки.

2. Откази

През 2019 г. съдиите са постановили откази в 643 случая¹¹ (през 2018 г. отказите са 771 бр., през 2017 г. - 1315 бр., а през 2016 г. - 1209) (фиг. 7).

¹¹ По данни на органите по чл. 15 от ЗСРС.

И през 2019 г. се запазва тенденцията съдилищата, в които постъпват най-много искания, да се постановяват най-голям относителен брой откази.

В СпНС през годината са постъпили 3403 бр. искания и са постановени 397 бр. откази, което представлява 11,67% от внесените в съда искания, в ОС - Пловдив (430 искания/75 откази - което е 17,44%) и СГС (216 искания/50 откази - което е 23,15%).

През 2019 г. са постановени откази по 14,75% от исканията на ДАНС (2018 г. - 18,73%; 2017 г. - 25,77%; 2016 г. - 30,57%); 10,33% на МВР (13,40%; 25,03%; 18,86%); 9,90% на прокуратурата (11,66%; 19,84%; 15,76%) и 20,69% на КПКОНПИ.

Основните причини за постановяване на откази се дължат на: липса/недостатъчност на данните за съпричастност на лицето към описаната престъпна дейност; липса на данни за наличие на ОПГ, въпреки легалната ѝ дефиниция в чл. 93, т. 20 от НК; липса на мотиви за невъзможност или изключителни трудности за събиране на необходимите данни без използване на CPC; непосочване на постигнатите резултати в исканията за продължаване срока на прилагане и др.

Данните от 2019 г. позволяват да се направи извод, че контролът върху процедурите е чувствително завишен, като се извършва задълбочен анализ на всички предоставени материали и дали е спазен законът преди постановяването на съдебния акт.

Констатирана е разнородна практика по отношение съхраняването на документите, свързани с процедурата по използване на CPC:

- ЧНД, образувани по искания по ЗCPC се съхраняват в РКИ заедно с други дела, преписки и документи, което може да доведе до използване на информация в нарушение на принципа „необходимост да се знае“;
- една част от документите (некласифицирани) по процедурите по прилагане на CPC се съхраняват отделно от ЧНД в други томове.

IV. Органи по чл. 20 от ЗCPC

През 2019 г. НБКСРС извърши 69 проверки на дейността на ДАТО, от които: 32 комплексни (на структури, прилагащи CPC), 1 тематична (по възникнал казус) и 36 инцидентни (по сигнали на граждани). В СДТО - ДАНС бяха осъществени 37 проверки - 1 комплексна и 36 инцидентни.

1. Оперативни способи

Общийят брой разрешени за прилагане оперативни способи за

2019 г. е 15719 (през 2018 г. те са 16002; 2017 г. – 13614, а през 2016 г. – 14382 бр.).

Броят на оперативните способи (разрешени/приложени) по видове е както следва¹²:

- чл. 5 (наблюдение) – 4585 бр. (при 4622 бр. за 2018 г.; 3985 бр. за 2017 г.), като са приложени 1628 бр.(1669 бр. за 2018 г.; 1699 бр. за 2017 г.);

- чл. 6 (подслушване) – 5112 бр. (5154 бр. за 2018 г.; 4516 бр. за 2017 г.), като са приложени 5076 бр. (5124 бр. за 2018 г.; 4470 бр. за 2017г.);

- чл. 7 (проследяване) – 4593 бр. (4609 бр. за 2018 г.; 3991 бр. за 2017 г.), като са приложени 1621 бр.(1638 бр. за 2018 г.; 1673 бр. за 2017г.);

- чл. 8 (проникване) – 578 бр. (712 бр. за 2018 г.; 498 бр. за 2017 г.), като са приложени 68 бр. (60 бр. за 2018 г.; 67 бр. за 2017 г.);

- чл. 9 (белязване) – 227 бр.(231 бр. за 2018 г.; 169 бр. за 2017 г.), като са приложени 22 бр. (29 бр. за 2018 г.; 13 бр. за 2017 г.);

- чл. 10 (проверка на кореспонденцията) – 546 бр. (615 бр. за 2018 г.; 398 бр. за 2017 г.), като са приложени 28 бр. (47 бр. за 2018 г.; 60 бр. за 2017 г.);

- чл. 10а (контролирана доставка) – 2 бр. (7 бр. за 2018 г.; 38 бр. за 2017 г.), като няма приложени (2 бр. за 2018 г.; през 2017 г. и 2016 г. този способ не е прилаган);

- чл. 106 (доверителна сделка) – 38 бр. (25 бр. за 2018 г.; 28 бр. за 2017 г.), като са приложени 11 бр. (16 бр. за 2018 г.; 8 бр. за 2017 г.);

- чл. 10в (служител под прикритие) – 38 бр. (27 бр. за 2018 г.; 28 бр. за 2017 г.), като са приложени 18 бр. (22 бр. за 2018 г.; 12 бр. за 2017г.).

През 2019 г. са приложени общо 8472 бр.(8607 бр. през 2018 г.; 8002 бр. през 2017 г.)¹³, което представлява 53,90% от разрешените оперативни способи. За сравнение през 2018 г. те са 53,79%, а през 2017 г. – 58,78%.

Запазва се тенденцията и през 2019 г. специфичните оперативни способи да се прилагат при възникване на оперативна необходимост и създадени условия за тяхното реализиране.

2. Отказ от прилагане на СРС по чл. 22, ал. 3, т. 1 и т. 2 от ЗСРС

През годината органите по чл. 20 от ЗСРС са приложили хипотезите на чл. 22, ал. 3, т. 2 от ЗСРС в 4 случая – за допуснати явни

¹² По данни на органите по чл. 20 от ЗСРС.

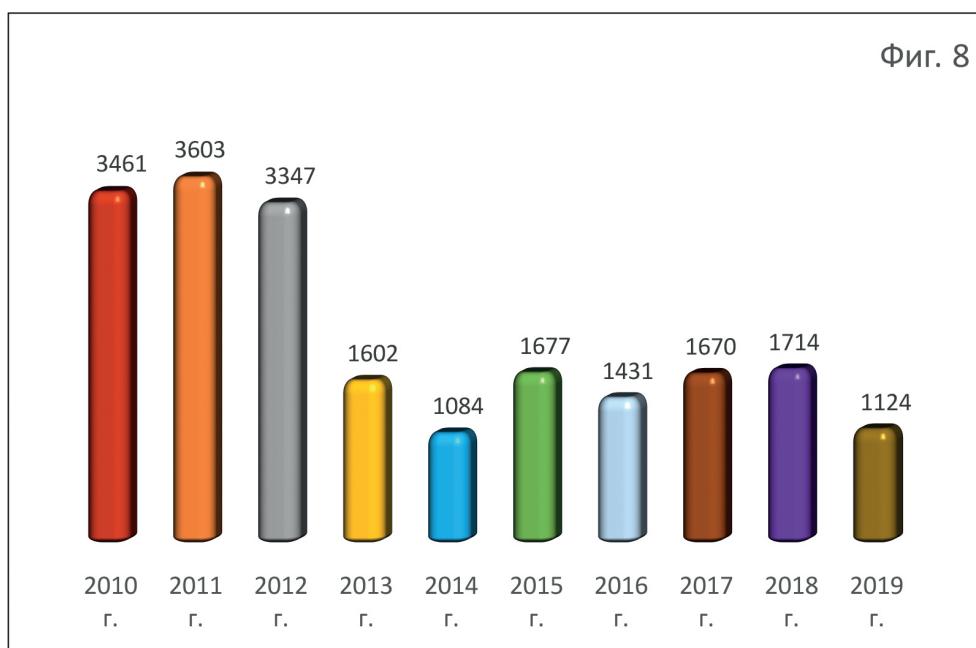
¹³ По данни на органите по чл. 20 от ЗСРС.

фактически грешки.

V. Резултати от прилагането на CPC

1. Веществени доказателствени средства

В резултат на прилагане на CPC през 2019 г. са изгответи 1124 бр. ВДС¹⁴, (през 2018 г. са 1714; 2017 г. - 1670; 2016 г. 1431; 2015 г. - 1677; 2014 г. - 1084; 2013 г. - 1602; 2012 г. - 3347; 2011 г. - 3603 и 2010 г. - 3461) (фиг. 8).

Съотношението между броя изгответи ВДС и броя на лицата с временно ограничени със CPC основни права е 33,96%.¹⁵. За сравнение през 2018 г. това съотношение е 56,27%, 2017 г. - 55,52%, 2016 г. - 46,33%, 2015 г. - 57,10%, 2014 г. - 24,46%; 2013 г. - 48,38%, 2012 г. - 56,71%; 2011 г. - 44,02% и 2010 г. - 60,06% (фиг. 9).

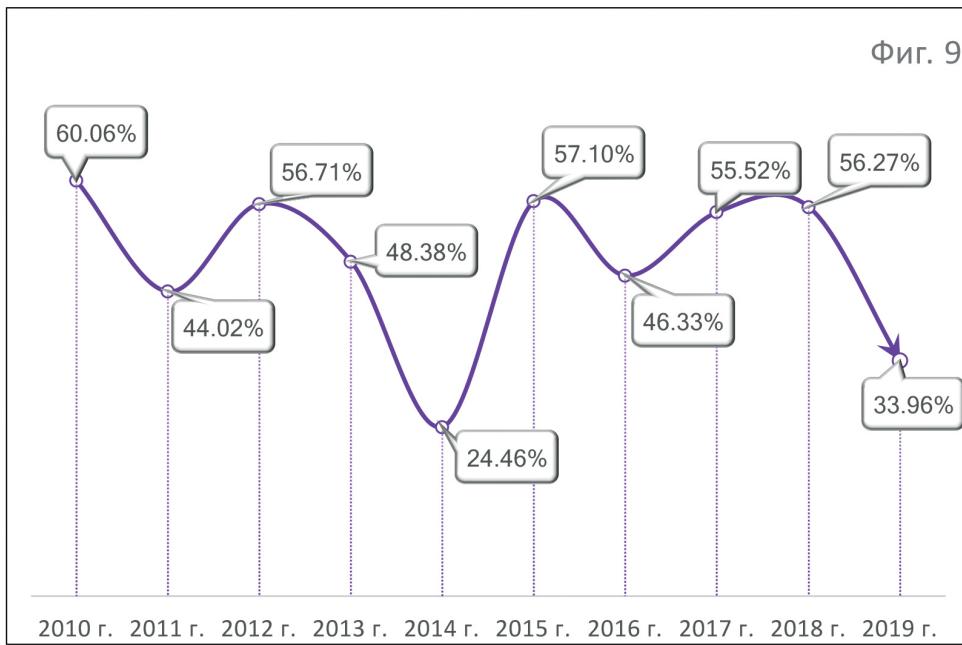
Анализът показва, че следствие на предпrietите действия от страна на НБКСРС и даваните указания и препоръки в хода на извършените проверки, заявителите прецизират информацията, която искат да бъде използвана за изготвяне на ВДС.

Националното бюро възnamерява да изисква допълнителна информация от структурите по чл. 13 от ЗCPC, с цел по-точна и коректна оценка на ефективността от използването на CPC.

¹⁴ По данни на органите по чл. 20 от ЗCPC.

¹⁵ По данни на органите по чл. 20 от ЗCPC.

Фиг. 9

2. Унищожаване на информацията, непослужила за изготвяне на ВДС

През 2019 г. в резултат на завишения контрол на ръководителите на органите по чл. 13 и 20 от ЗСРС информацията, непослужила за изготвяне на ВДС, е унищожавана в законоустановения срок, като само в отделни случаи е допуснато забавяне.

При проверките извършени от НБКСРС, се установи, че този проблем е констатиран и отразен в докладите от предходните години. Анализът показва, че основните причини за възникването му са различните процедури разписани в чл. 175, ал. 7 от НПК и чл. 31, ал. 3 от ЗСРС.

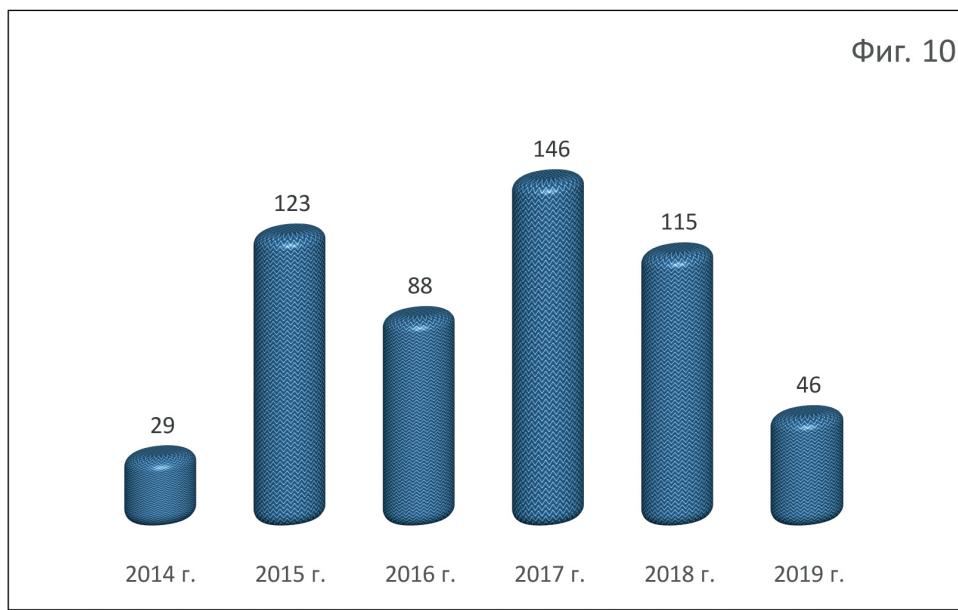
VI. Защита на правата и свободите на гражданите срещу незаконосъобразно прилагане на СРС

1. Сигнали за незаконосъобразно прилагане на СРС

През 2019 г. в Бюрото са образувани 46 преписки по сигнали на граждани за проверка на законосъобразността на прилагането на СРС. По 36 от тях НБКСРС е извършило проверка. Десет от сигналите не са отговаряли на изискванията, съгласно Вътрешните правила на НБКСРС за работа по сигнали на граждани и Националното бюро не е извършило проверки по тях. Гражданите са уведомени за отстраняването на нередностите, но не са предприели необходимите действия.

За сравнение: през 2014 г. са образувани 29 преписки, през 2015 г. - 123, 2016 г. - 88, 2017 г. - 146, а през 2018 г. - 115 (фиг. 10).

Фиг. 10

През 2019 г. Бюрото е констатирало два случая на неправомерно прилагане на CPC (през 2014 г. са уведомени 4-ма граждани; през 2015 г. – 10; през 2016 г. – 5, през 2017 г. – 1, а през 2018 г. – няма констатирани случаи).

2. Съдебни дела по ЗОДОВ, заведени от граждани по преписки на НБКСРС

С влизане в сила на изменението и допълнението на ЗОДОВ (ДВ, бр. 17 от 06.03.2009 г.) отговорността на държавата за незаконно използване на CPC се реализира пред граждански съд по специален ред.

През 2019 г. приключиха пет граждански дела за неправомерно прилагане на CPC.

Следва да се отбележи, че ВКС създаде константна съдебната практика в делата по чл. 2, ал. 1, т. 7 от ЗОДОВ.

ВКС възприема решенията на НБКСРС, с които се констатира неправомерно използване на CPC, като официални свидетелстващи документи, издадени от надлежен орган в кръга на правомощията му, които имат материална доказателствена сила за удостоверените в тях факти и обстоятелства, но преценката за неправомерност, съдържаща се в указанията, свързани с подобряване режима на използване и прилагане на CPC е задължителна само за органите, осигуряващи и прилагащи тези средства. ВКС счита, че такава преценка не обвързва съда, който разглежда иск за обезщетение на вреди, предявен от гражданин, уведомен от НБКСРС за неправомерното прилагане на CPC спрямо него.

Българският съд приема също, че държавата отговаря за вредите

от незаконосъобразно използване на CPC не само когато те са прилагани без разрешение от компетентния орган, но и когато такова е издадено.

На първо място съдът приема, че дори при надлежно издадено разрешение възникват вреди за гражданите, когато обвинението е неоснователно.

На второ място, държавата отговаря и когато разрешението е издадено, без да са налице законовите предпоставки за това: за разследване на престъпление, за които не е допустимо използване на CPC, искането е от ненадлежен орган или няма изискуемото от чл. 14 от ЗCPC съдържание.

Установеният в ЗCPC ред, разпределя правомощията на държавните органи, участници в процеса по искане, разрешаване и прилагане на CPC, както и съхраняване и унищожаване на придобитата чрез тях информация.

Съдът възприема, че надлежно легитимираны като процесуални субституенти на държавата са:

- органът, поискал използване на CPC – когато е издадено разрешение;

- органът, приложил CPC – когато не е издадено разрешение.

В периода 2014 – 2019 г. българският съд се е произнесъл по девет дела по ЗОДОВ, образувани след уведомяване на граждани от НБКСРС, че спрямо тях са прилагани неправомерно CPC.

VII. Изводи и предложения

Извършените проверки на НБКСРС през 2019 г и проведените работни срещи с органите по чл. 13, чл. 15 и чл. 20 от ЗCPC показват, че е необходимо да продължат усилията по усъвършенстване на процедурите по искане, разрешаване и прилагане на CPC и съхраняване и унищожаване на информацията придобита чрез тях.

Основните насоки на работа ще се насочат към:

- Оказване на методическа помощ и организиране на обучения на органите по чл. 13 от ЗCPC за подобряване на формата и съдържанието на искане за използване на CPC, съгласно разпоредбите на чл. 14 от ЗCPC;

- завишен контрол при мотивиране продължителността на прилагане на CPC;

- създаване на електронен регистър в органите по чл. 13, 15 и 20 от ЗCPC, на основание чл. 34е, ал. 2 от ЗCPC;

- усъвършенстване на процедурата по изготвяне и съхраняване

на ВДС, както и доразвиване на законовата уредба чрез създаване на ред за унищожаване на ВДС.

За подобряване на работата на НБКСРС по сигнали на граждани и повишаване на прозрачността в дейността на органите прилагащи оперативни способи са планирани работни срещи с представители на правозащитни организации, научната общност и др. имащи отношение към защитата на конституционните права на гражданите.

Анализирайки международната практика в тази област, може категорично да се направи извода, че постигнатата със ЗСРС уредба на предварителен и последващ контрол при ограничаване на правата на гражданите, възпроизведени в чл. чл. 30 – 34 от Конституцията не само отговаря на международните стандарти за запазване на това право, но обезпечава в максимална степен тази защита.

Сравнението на чл. 8 от Европейската конвенция за защита на правата на човека и основните свободи и чл. 17 от Международния пакт за гражданските и политическите права със ЗСРС показва, че този закон е много по-строг относно условията, при които могат да се въведат ограничения на основните права на гражданите чрез използване на СРС и затова осигурява по-пълна защита на същите права. Конвенцията урежда, че всеки има право на зачитане на неговия личен и семеен живот, на неговото жилище и тайната на неговата кореспонденция (чл. 8, точка 1). Намесата на държавните власти в ползването на това право е недопустима освен в случаите, предвидени в закона и необходими в едно демократично общество в интерес на националната и обществената сигурност или на икономическото благосъстояние на страната, за предотвратяване на безредици или престъпления, за защита на здравето и морала или на правата и свободите на другите (чл. 8, точка 2).

С приемане на ЗСРС Р България е една от първите страни въвела най-високите европейски стандарти. Законът се утвърди като действащ механизъм за уреждане на условията, редът за искане, разрешаване и прилагане и контролът върху използването на специалните разузнавателни средства и получените чрез тях резултати гарантиращи в максимална степен конституционните права на гражданите.

Националното бюро за контрол на специалните разузнавателни средства подготвя международен проект на тема: „Укрепване на капацитета на надзорните органи за защита на правата и свободите на гражданите срещу незаконосъобразното използване на специални разузнавателни средства“, който има за цел да насърчи, развие и укрепи международните отношения между НБКСРС и надзорните органи от държавите, партньори по проекта, за споделяне знания, опит, добри

практики и постигане на общи резултати в областта на защита правата и свободите на гражданите срещу незаконосъобразното използване на специални разузнавателни средства от службите за сигурност и обществен ред.

Проектът се предвижда да бъде реализиран в рамките на 12 месеца. Основните дейности на проекта са насочени към:

- Преглед на дейността и основните приоритети в работата на НБКСРС и надзорните органи от другите държави, партньори по проекта, по отношение на защита правата и свободите на гражданите срещу незаконосъобразното използване на специални разузнавателни средства от службите за сигурност и обществен ред.
- Оценка на законодателствата за възможностите на граждани и организации да сеизират съответните надзорни органи за незаконосъобразното използване на специални разузнавателни средства от службите за сигурност и обществен ред.
- Обсъждане на добри практики по отношение на алгоритъма на извършване на проверки, техния обхват и период. Трудности, които срещат надзорните органи при извършване на проверки на службите за сигурност.
- Възможностите за предоставяне на информация на обществото относно резултатите от проверките, действията на компетентните органи и институции и констатираните случаи на незаконосъобразно използване на специални разузнавателни средства. Уведомяване на гражданите, чийто права са били нарушени.
- Работни срещи, обучение на служители и споделяне на добра практиката на надзорните органи участващи в проекта за повишаване на ефективността в тяхната работа свързана със защита правата и свободите на гражданите срещу незаконосъобразното използване на специални разузнавателни средства.
- Организиране на двустранни и многострани международни форуми, с ръководни служители и експерти от надзорните органи, партньори по проекта, за набелязване на краткосрочни и дългосрочни задачи и доклади за напредък и изпълнение.
- Формулиране на конкретни препоръки за подобряване на капацитета и ефективността на НБКСРС, съобразно най-добрите европейски практики.
- Изработване на механизъм за споделяне на информация между надзорните органи със сходни функции за неправомерни действия на службите за сигурност по отношение на граждани от съответната държава.

През настоящата година Националното бюро ще продължи да бъде двигател на процесите относно доразвиване на законовата уредба на реда, условията и сроковете за унищожаване на ВДС.

С цел повишаване ефективността от използване на СРС, НБКСРС счита, че е необходимо пред приемане на системни мерки за повишаване на административния капацитет на служителите, пряко ангажирани с процедурите по искане и прилагане на СРС. Част от тези мерки следва да включват провеждане на семинари, лекции и други подобни форми на обучения, чрез които да се зададат еднакви стандарти по отношение правилно тълкуване и прилагане на правни норми от закона. Предприемането на подобни действия ще намали значително риска от допускане на случаи на неправомерно прилагане на СРС и ще гарантира в голяма степен защитата на правата и свободите на гражданите.

Националното бюро работи по предложения за усъвършенстването на правната уредба на процедурите, свързани със СРС, което ще обхване обсъждането на конкретни промени в НПК и ЗСРС, както необходимостта от предприемането на организационни мерки в следните насоки:

- Прецизиране на чл. 175, ал. 7 от НПК относно реда и срока за унищожаване на информацията, придобита чрез СРС;
- Доразвиване на законовата уредба по отношение на реда, условията и срокове за унищожаване на ВДС, които не са използвани за нуждите на наказателния процес, за да се ограничи възможността за използване на информацията за цели, извън предвидените в закона;

През 2020 г. НБКСРС ще продължи да упражнява обективен и независим надзор, като по този начин считаме, че ще се създаде среда за повишаване на доверието в службите за сигурност и правоохранителните органи и ще се намери баланс, спазвайки правата на гражданите да бъдат надеждно защитени.

Годишният доклад за дейността на Националното бюро за контрол на специалните разузнавателни средства за извършената дейност през 2019 г. е приет с решение на заседание, проведено на 28.05.2020 г.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НА НБКСРС:
(ПЛАМЕН КОЛЕВ)

Състав на НБКСРС:

Илко Желязков, Огнян Атанасов, Пламен Колев, Огнян Стоичков, Илия Ганев

